

İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Kuruluş Sürecinde II. Bulgar Krallığı ile Mücadelesi (1204-1207)*

The Conflict with the Second Bulgarian Empire During the Establishment of the Latin Empire of Constantinople (1204-1207)

Süleyman Onur Geyik¹

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Süleyman Onur Geyik (Doktora Öğrencisi),
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi
Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye.
E-posta: onur.geyik94@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1688-195X

Başvuru/Submitted: 11.04.2022

Kabul/Accepted: 14.09.2022

Atıf/Citation: Geyik, Süleyman Onur,
"İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Kuruluş
Sürecinde II. Bulgar Krallığı ile Mücadelesi
(1204-1207)", *Güneydoğu Avrupa
Araştırmaları Dergisi*, 38 (2022), s. 17-38
<https://doi.org/10.26650/gaad.1101403>

öz

Dördüncü Haçlı Seferi (1202-1204) muhtelif sebeplerden dolayı amacından saparak 13 Nisan 1204'te İstanbul'un zaftıyla neticelenmiştir. Ortaçağ'ın en ilginç hâdiselerinden birini teşkil eden bahsi geçen vakanın ardından kadim Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Latinler tarafından istilâ edilmiş ve 57 yıl sürecek olan İstanbul Latin İmparatorluğu tesis edilmiştir. Müteâkiben imparatorluğun doğusunda ve batısında harekete geçen Latinlerin, batıdaki en büyük düşmanı ise Kaloyan liderliğinde II. Bulgar Krallığı olmuştur. Yeni kurulan İstanbul Latin İmparatorluğu ile II. Bulgar Krallığı arasında 1204-1207 yıllarında vuku bulan siyasî ve askerî münasebetler doğrudan ve dolaylı olmak sûretiyle bölgede mühim siyasî gelişmelere yol açmıştır.

Bu çalışmada İstanbul'da Latin hâkimiyetinin başlamasına sebep olan Dördüncü Haçlı Seferi muhtasar bir şekilde ele alındıktan sonra Bizans başkentinde Latin İmparatorluğu'nun tesisi ve imparatorluk topraklarının Batılılar tarafından paylaşılmasına değinilmiştir. Ardından İstanbul Latin İmparatorluğu'nun, II. Bulgar Krallığı'yla olan siyasî ve askerî ilişkileri, bu münasebetlerin bölgedeki rakip güçler açısından meydana getirdiği tesirler, etkileşimler ve değişen ideolojiler kaynaklarını derinliği bilgileri ışığında ele alınmıştır. İncelenen kaynaklar doğrultusunda Latinlerin, Bulgarlarla olan mücadelelerinde farklı askerî ve siyasî politikalar göze çarpmaktadır. Bilhassa İmparator I. Henri'nin geliştirdiği yeni yaklaşımlar sonucunda Latinler tedricî bir şekilde gücünü artırmış ve nihayetinde Bulgarlar karşısında üstün gelmeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Dördüncü Haçlı Seferi, İstanbul Latin İmparatorluğu, II. Bulgar Krallığı, Kaloyan, I. Baudouin, Henri

ABSTRACT

Organized by Pope Innocent III, the Fourth Crusade (1202-1204) deviated from its purpose as a result of various motives and ended with the capture of Constantinople (Istanbul) on April 13, 1204. This situation constituted one of the most interesting events of the Medieval period, and afterward the Latins

sacked the capital of the ancient Byzantine Empire and established the Latin Empire of Constantinople, which would last for 57 years. Subsequently, the Second Bulgarian Empire under the leadership of Tsar Kaloyan became a cruel enemy of the Latins, who had taken action in both the East and West sides of the empire. The political and military relations between the Latin Empire of Constantinople and the Second Bulgarian Empire between 1204-1207 directly and indirectly resulted in significant developments in the political structure of the region.

This study provides a concise discussion of the Fourth Crusade while referencing the establishment of the Latin Empire of Constantinople. The study additionally mentions how Westerners partitioned the former Byzantine lands and then examines the Latin Empire of Constantinople's political and military relations with the Second Bulgarian Empire as well as outcomes of these relations in the light of contemporary sources in terms of rival enemies in the region, interactions, and changing ideologies. In parallel with the examined sources, the diverse military and political policies are seen to have stood out in the Latins' struggle with the Bulgarians. As a result of the new approaches developed by Emperor Henry of Flanders, the Latins gradually increased their power and eventually began to prevail over the Bulgarians.

Keywords: Fourth Crusade, Latin Empire of Constantinople, Second Bulgarian Empire, Kaloyan, Baldwin I, Henry of Flanders

EXTENDED ABSTRACT

With the capture of Constantinople by the armies of the Fourth Crusade in 1204, a Latin Empire was established based in Constantinople. Afterward, the Latins signed a treaty in order to seize the lands owned by the former Byzantine Empire. Thus, a period of intense military and political struggle began with rivals in both Anatolia and the Balkans. The greatest competitor in the Balkans was the Second Bulgarian Empire, while the Byzantine Empire of Nicaea drew attention in Anatolia. In this context, the Latin Empire of Constantinople's struggle between 1204-1207 with the Second Bulgarian Empire constitutes the subject of the article.

The main reason for the disagreements between the Latins and the Bulgarians is that the Bulgarians also laid claim to the lands belonging to the former Byzantine Empire. However, the Latins' conceited point of view toward the Bulgarians in particular led to an increase in mutual enmity. The Byzantine locals in the region, especially in the area of Thrace, requested support from the Bulgarian Tsar Kaloyan against the Latins, which gave the Bulgarians the opportunity they had sought, and they started war with the Latins on this point.

The first phase of the struggle was the Battle of Adrianople in April 1205. When the Latins besieged the city in order to suppress the rebellion in Adrianople, Tsar Kaloyan responded to his Byzantine allies' call for aid. After Kaloyan's first campaign in Thrace, the Latins and Bulgarians engaged in a tight struggle, with the winner of this battle being the Second Bulgarian Empire. As for the Latins, they'd been severely defeated, Emperor Baudouin I had been captured, and many vital nobles had been killed. The Latins retreated under the reorganizational efforts of Geoffrey of Villehardouin, a leading figure in the Latin army. Afterwards, the Latins were left without a leader due to Baudouin I's capture and appointed Henry of Flanders, the brother of the ex-emperor, first as regent and then as emperor in August 1206.

During the reign of Henry of Flanders, the Latins' struggle with the Bulgarians continued under a different understanding. The first target of Tsar Kaloyan, who'd since embarked on his second campaign to Thrace with his army consisting of Bulgarians, Cumans, and Vlachs at the beginning of 1206, was the Latin advanced garrison in Rousion (Keşan in modern Turkey). The Latins, had to retreat as a result of the fierce attacks of the Bulgarian joint armies and suffered heavy losses. Tsar Kaloyan's next target was Adrianople and Didymoteicho, two important cities of Thrace. By this point, the local Byzantines in the region had grown afraid of Tsar Kaloyan's cruelty and sought an alliance with the Latins. Meanwhile, Henry of Flanders saw this offer as an opportunity to disrupt the alliance between the Byzantines and Bulgarians and to reorganize the balance in the region. Thus, the Latins and Byzantines became allies against the Bulgarians. Meanwhile the Bulgarian Tsar Kaloyan lifted his sieges on Adrianople and Didymoteicho and withdrew once he became aware of the friendly relations that had been established between the two sides.

After this critical phase in Latin-Bulgarian relations, the Latins began gaining the upper hand against the Bulgarians under the leadership of Henry of Flanders. As a matter of fact, the Latins who'd infiltrated the Bulgarian borders and attacked were able to obtain a massive booty, whereas the Bulgarians could only attempt an offensive once the Latins intensified their struggle in Anatolia.

The Latin rule had increased roughly between 1205-1207 with regard to Latin-Bulgarian political relations and entered a new phase with the unexpected death of the Bulgarian Tsar Kaloyan in October 1207.

İstanbul'un Latinler Tarafından İşgali (1204)

Dördüncü Haçlı Seferi (1202-1204) sebepleri bakımından diğer Haçlı Seferleri'yle benzer niteliklere sahip olsa da sonuçları itibâriyle emsalsiz bir hüviyettir. Bahsi geçen askerî harekâta dâir birçok araştırma yapılmıştır.¹ Bu münasebetle çalışmada Dördüncü Haçlı Seferi'nin detayları ele alınmayacak, bununla birlikte İstanbul Latin İmparatorluğu'nun (1204-1261) kuruluşunda doğrudan etkisinin olması sebebiyle mezkûr hâdiseye ana hatlarıyla temas edilecektir.

1198 yılının başlarında III. Innocentius mahlasıyla papa olarak seçilen Giovanni Lotario (ö. 1216) bütün Hıristiyanları kendi bayrağı altında toplamak ve Papalığın tarihi bir misyonu olarak gördüğü Haçlı Seferlerinin devamını sağlamak hususunda iki yönlü bir siyaset takip etti. Papalık makamına oturduktan kısa süre sonra Avrupa'nın birçok yerine gönderdiği 15 Ağustos 1198² tarihli mektubunda, kutsal toprakları Müslümanlardan geri almak için yeni bir Haçlı Seferi çağrısında bulundu. Ardından harekât için hazırlıklar³ başladı ve bilhassa dönemin önemli vâizlerinden Foulques de Neuilly'nin gayretleriyle çok sayıda kişi haçı kabul etti.⁴ 1199 yılı sonlarına gelindiğinde Papa tarafından görevlendirilen Foulque, Fransa'nın Champagne bölgesinde bulunan Ecry Şatosu'nda düzenlenen şövalye oyunları esnasında papanın çağrısını yineledi. Bunu takiben Champagne Kontu III. Thibaut ve yeğeni Louis de Blois, Dördüncü Haçlı Seferi vakanüvisi ve aynı zamanda III. Thibaut'un *marshal*'i⁵ (marşal) Geoffroi de Villehardouin gibi mühim şahsiyetlerin de aralarında bulunduğu birçok baron haçı kabul etti.

- 1 Dördüncü Haçlı Seferi'yle ilgili bkz. Edwin Pears, *The Fall of Constantinople*, London, 1885; Donald E. Queller ve Thomas F. Madden, *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*, 2. bs., Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997; David Nicolle, *Dördüncü Haçlı Seferi*, çev. Gürkan Ergin, İstanbul: Osprey, 2000; Jonathan Phillips, *The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople*, Penguin Books, 2004. Michael J. Angold, *The Fourth Crusade*, London & New York: Routledge Press, 2014. Ülkemizde mezkûr konuya dâir çalışmalar için ayrıca bkz. Abdurrahman Onur Çalışır, *Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, 2020, s. 35 vd; Süleyman Onur Geyik, *İstanbul Latin İmparatorluğu Tarihi Kuruluş Devri (1204-1216)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, 2021, s. 41-77.
- 2 "The Registers of Innocent III", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 9-19. Papa III. Innocentius'un Haçlı Seferi'yle ilgili görüşlerini paylaştığı mektupta Avrupa'nın önde gelen krallarının ismi zikredilmemiştir. Bu durumun muhtemel sebebi Innocentius'un plânladığı Haçlı Seferi'ni mutlak papalık otoritesinde gerçekleştirmek istemesidir. Bkz. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*. s. 1.
- 3 Sefer için yapılan hazırlıklar kapsamında ilk defa uygulanacak olan papalık vergisi ihdas edildi. Papa III. Innocentius'un 31 Aralık 1199 tarihli mektubuna göre bizzat kendisi gelirinin %10'unu Haçlı Seferi için ayıracaktı. Bkz. *The Registers*, s. 24-32. Krş. John C. Moore, *The Pope Innocent III (1160/61-1216)*, Leiden-Boston: 2003, s. 50.
- 4 Foulques hakkında tafsilâtli bilgi için bkz. Milton R. Gutsch, *The Papal Preparations For The Fourth Crusade*, University of Wisconsin-Madison, 1915, (Sagwan Press, 2018), s. 106 vd.
- 5 Askerî yükümlülükleri olan bir pâyeye. Bkz. Ebru Altan, "Haçlı Devletlerinde (Outremer) Kullanılan Unvanlara Dair" *Tarih Dergisi*, 71, (2020), s. 78.

Akabinde 1200 senesi başlarında Flandre Kontu IX. Baudouin⁶ ve kardeşi Henri de bu büyük askerî girişime iştirak etti.⁷

Papa III. Innocentius'un Haçlı Seferi fikri bu şekilde fiilen cevap bulurken, Champagne Kontu III. Thibaut seferin kumandanı seçildi. 1200 yılı başlarında Compiègne'de gerçekleşen toplantıda ise seferin Mısır üzerine düzenlenmesi kararlaştırıldı.⁸ Ardından ordunun deniz yoluyla Doğu'ya sevkini sağlayacak filoyu temin etmek üzere Haçlılar tarafından Venedik'e elçiler gönderildi. Venedik Doge'u Enrico Dandolo (1192-1205) ile Geoffroi de Villehardouin liderliğindeki Haçlı temsilcileri arasında vuku bulan görüşmeler neticesinde anlaşma sağlandı ve böylece Dördüncü Haçlı Seferi'ne Venedik de dâhil oldu.⁹

Ticarî çıkarları siyasî, askerî ve dinî kaygıların ötesinde bulunan Venedik'in sefere katılması Dördüncü Haçlı Seferi'nin akıbeti açısından dönüm noktasını teşkil etmiştir. Kendi ticarî faydaları uyarınca Mısır üzerine yapılacak bir seferi tercih etmeyen Venedik için elbette İstanbul'a tevcih etmek çok daha kazançlı bir girişim olacaktı. Nitekim hazırlıklar devam ederken 1201 yılında III. Thibaut'nun ölümü üzerine Boniface de Montferrat'ın¹⁰ seferin lideri seçilmesi Enrico Dandolo'nun

-
- 6 IX. Flandre ve VI. Hainaut Kontu Bauouin bölgedeki mühim şahsiyetlerdir. 1194'te Flandre kontu, 1195'te Hainaut kontu, 1204'te ise İstanbul'da ilk Latin imparatoru olarak taç giyen Baudouin 1205'te İstanbul Latin İmparatorluğu ile II. Bulgar Krallığı arasındaki bir savaşta esir edilmiş ardından ölmüştür. Baudouin'nin kardeşi Henri ise İstanbul Latin İmparatorluğu'nu 1205-1206 seneleri arasında nâip sıfatıyla idâre etmiş, 1206-1216 yılları arasında ise imparator unvanına nâil olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Robert Lee Wolff, "Baudouin of Flanders and Hainaut, First Latin Emperor of Constantinople: His Life, Death and Resurrection, 1172-1225", *Speculum*, 27, (1952), sy. 3, s. 281-289.
- 7 Tafsîlatlı bilgi için bkz. Geoffroi de Villehardouin, *La Conquête de Constantinople (IV. Haçlı Seferi Kronikleri)*, çev. Ali Berktaş, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016, s. 3-6. Krş. Robert de Clari, *La Conquête de Constantinople (The Conquest of Constantinople)*, İng. çev. Edgar Holmes McNeal, New York: Columbia University Press, 2005, s. 31-34.
- 8 Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 44-45.
- 9 İki taraf arasında yapılan anlaşmaya göre Venedik, 4.500 at, 4.500 şövalye, 9.000 seyis ve 20.000 piyadeyi taşıyabilecek kapasitede bir donanma hazırlayacak; ordunun erzak teminini bir yıl boyunca karşılayacak ve sefere 50 savaş gemisiyle iştirak edecekti. Bunun karşılığında ise Haçlılar, Venedik'e 85.000 gümüş mark verecek ve denizde ya da karada ele geçirilen toprakların yarısını Venedik'e teslim edeceklerdi. Bkz. Villehardouin, s. 6-9; Andreas Dandolo, *Chronica per Extensum Descripta*, Rerum Italicarum Scriptores, ed. Ester Pastorello, 12, 1. kısım, Bologna, 1938-1958, s. 276. Madden, "The Venetian Version of the Fourth Crusade: Memory and the Conquest of Constantinople in Medieval Venice", *Speculum*, 87, (2012), sy. 2, s. 311-312. Ortaçağ'ın en büyük bahrî girişimlerinden birisi olan mezkûr anlaşmanın tam metni için ayrıca bkz. Tafel-Thomas, *Urkunden Zur Alteren Handels – Und Staatgeschichte Der Republik Venedig: Mit Besonderer Beziehung Auf Byzanz Und Die Levante*, 1, Wien: 1856, s. 365-367.
- 10 Sefer komutanlığına getirildiğinde elli yaşlarda olan Boniface dönemin mahir şahsiyetlerinden birisidir. 1150'lerde doğduğu düşünülen ve 1207 yılında ölen Boniface de Montferrat, Dördüncü Haçlı Seferi sonrasında tesis edilen Selânik Latin Krallığı'nın da kurucusudur. Bkz. Charles M. Brand, "Boniface of Montferrat", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, I, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 304-305. Selânik Latin Krallığı'nın kuruluşu hakkında ayrıca bkz. İsmail Koçuk, "Selânik Haçlı Krallığı'nın Kuruluşu (1204)", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 37, (2021), s. 79-98.

işini kolaylaştırmıştır.¹¹ 1202'nin yaz aylarında Haçlılar Venedik'te toplanmaya başladılar, ama plânlananndan çok daha az sayıda Haçlı askeri buraya ulaştı. Harekâta iştirakin beklenenden az olması, ayrıca bazı Haçlıların da kutsal topraklara farklı limanlardan ulaşmaya çalışması Venedik'e vad edilen taşıma ücretinin ödenmesi hususunda zorluk yaşanmasına sebep oldu. Doğal olarak bu durum Venedik'in seferin gidişatını etkilemesine imkân sağladı.¹² Zîra Venedik'e olan borçlarını ödemeye muvaffak olamayan Haçlı ordusu Doge Enrico Dandolo'nun Zadar (Zara)¹³ şehrinin ele geçirilmesine yardım etme karşılığında borcun ertelenmesi teklifini kabul etmek zorunda kaldı. Böylece Papa III. Innocentius'un büyük bir ihtiyatla tertip ettiği Haçlı Seferi kontrolden çıktı ve 24 Kasım 1202'de Hıristiyan bir kent olan Zadar'ın zapt edilmesiyle neticelendi.¹⁴ Şehir surlarında Hıristiyan bayraklarının dalgalanmasına rağmen Haçlıların Zadar'a saldırısı Papa III. Innocentius tarafından hoş karşılanmadı ve ordu aforoz edildi. Akabinde Haçlılar tarafından Roma'ya elçiler gönderilerek papadan bağışlanma istendi.¹⁵

Bu sıralarda (1203 başları) seferin akıbetini değiştirecek başka bir hâdisе daha vuku buldu: İstanbul'da amcası III. Aleksios (1195-1203) tarafından hapsedilen II. Isaakios'un (1185-1195/1203-1204) oğlu Prens Aleksios hapsedildiği yerden kaçarak Haçlılar ile temas kurdu. Gerçekleştirilen müzakerelerde Prens Aleksios kendisinin "*Bizans İmparatoru*" olarak taçlandırılmasına yardım etmeleri hâlinde Haçlılara 200.000 mark verecek, Mısır üzerine yapılan Haçlı Seferi'ne kendisi de 10.000 kişilik bir kuvvetle destekte bulunacak, yaşadığı müddetçe kutsal topraklarda 500 dâimî şövalye bulunduracak ve İstanbul Kilisesi'ni, Roma Kilisesi'ne tabî kılacaktır.¹⁶ Prens Aleksios'un Haçlılara sunduğu bu cazip teklif başta Boniface de Mont-

11 III. Thibaut'un ölümünün akabinde Boniface'in ordu kumandanı olması yönündeki fikir Villehardouin tarafından beyan edilmiştir. Bkz. Villehardouin, s. 12-15. Bununla birlikte anonim bir müellif tarafından kaleme alınan *Gesta Innocentii* isimli eserde geçen "*caeteri comites et barones, cum consilio regis Franciae, vocaverunt Bonifacium, marchionem Montisterrati, et eum sic ducem Christiani exercitus praefecerunt.*" şeklindeki kayıttan anlaşıldığı kadarıyla Fransa Kralı II. Philippe Augustus, seferin komutanlığı hususunda Haçlılara Boniface de Montferat'ın ismini önermişti. Bkz. *Innocentii III Romani Pontificis Opera Omnia*, Patrologiae Cursus Completus: Series Latina, ed. Jacques-Paul Migne, 214, Parisiis: 1890, sütun CXXXI-CXXXII, 83 (LXXXIII). Krş. Anonymus, *Gesta Innocentii (The Deeds of Pope Innocent III)*, İng. çev. James M. Powell, Washington D.C: The Catholic University of America Press, 2004, s. 132.

12 Bkz. Villehardouin, s. 15-19. Krş. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*. s. 50-54.

13 Bugün Hırvatistan şehri dâhilinde, Dalmaçya kıyısında kadim bir şehir. Bkz. Alexander Kazhdan, "Zara", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 3, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 2220-2221.

14 Adriyatik'teki en eski liman şehirlerinden birisi olan Zadar gemi yapımında kullanılan meşe ağaçlarının da yoğun olduğu bir bölgedir. Dördüncü Haçlı Seferi ordularının Zadar kuşatmasına dâir en detaylı mâlûmatı veren kaynak anonim bir müverrih tarafından kaleme alınan *Devasatio Constantinopolitana* isimli yapıttır. Bkz. "The Devastatio Constantinopolitana", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 214-216. Haçlıların Zadar kuşatmasıyla ilgili yegâne Macar kaynağının naklettiği rivayetler için ayrıca bkz. Thomae Archidiaconi Spalatensis, *Historia Salonitanorum Atque Spalatinorum Pontificum (History of the Bishops of Salona and Split)*, ed. Damir Karbic-Mirjana Matijević Sokol-James Ross Sweeney, Budapest&New York: 2006, s. 144-149. Krş. Villehardouin, s. 19-26; Robert de Clari, s. 42-45; Ivan Bozilov, "Zadar i Četvrti križarski rat", *Radovi Zavoda za Povijesne Znanosti Hazu u Zadru*, 51, (2009), s. 55-67. Papa III. Innocentius'un Haçlıların Zadar kuşatmasına bakış açısı için ayrıca bkz. Alfred J. Andrea ve Ilona Motsiff, "Pope Innocent III and the Diversion of the Fourth Crusade Army to Zara", *Byzantinoslavica*, 33, (1972), s. 6-25.

15 Villehardouin, s. 30-31. Krş. Andrea ve Motsiff, "Pope Innocent III", s. 19.

16 Villehardouin, s. 26-27.

ferrat ve Enrico Dandolo olmak üzere seferin önde gelen liderlerinin ihtiraslarıyla birleşerek Haçlılar nezdinde olumlu karşılandı.¹⁷

Haçlı ordusu 1202 yılı sonlarında Zadar'ı zapt ettikten sonra 1203 senesi ilkbaharında Hıristiyanlığın kadim şehirlerinden İstanbul'a doğru yelken açtı. 23 Haziran 1203'te İstanbul'un silüetini karşılarında gören Haçlılar ile III. Aleksios arasında başarısız müzakere girişimleri oldu. Akabinde şehri muhasara etmekten başa çareleri olmadığını idrak eden Haçlılar, öncelikle Pera bölgesindeki Galata Kulesi'ni ele geçirerek Haliç girişine gerilen zinciri indirdiler (Temmuz 1203).¹⁸ Haliç'teki zinciri aşarak kentin nispeten daha zayıf noktası olan Haliç boyunca uzanan surlara erişen Haçlı ordusu 17 Temmuz'da şehre ilk saldırılarını başlattı. Haçlıların kenti muhasarası karşısında başkenti terk eden Bizans İmparatoru III. Aleksios'un yerine II. Isaakios kör olmasına rağmen tahta geçti. Kısa bir süre sonra da oğlu Prens Aleksios (IV. Aleksios) ile müştereken hüküm sürdü (1 Ağustos 1203).¹⁹

IV. Aleksios'un tahta çıkmasıyla birlikte Latinler ve Bizanslılar arasında kısa bir süre mütareke dönemi yaşansa da bu durum pek uzun sürmedi. Latinler kendilerine vad edilen sözlerin tutulması için IV. Aleksios'a baskı kurdu. Neticede İstanbul ahalisinin öfkesini üzerine çeken IV. Aleksios, V. Aleksios (ö. 1204) olarak taç giyecek Murtzuphlos tarafından tahttan indirildi. Bu gelişmeler üzerine Latinler şehri ikinci kez muhasara ederek 13 Nisan 1204 tarihinde İstanbul'u zapt ettiler.²⁰

Bizans Topraklarının Paylaşılması

Latinler şehri ele geçirdikten sonra ilk olarak imparatorluk makamına kimin geçeceğiyle ilgili kararlar aldılar. Mart Antlaşması²¹ uyarınca belirlenen yöntem ile gerçekleşen imparatorluk seçiminde Boniface de Montferrat ve Baudouin de Flandre öne çıkan adaylardı. 9 Mayıs 1204

17 Yukarıda zikredildiği üzere Prens Aleksios'un teklifi baronlar tarafından kabul edilse de bu durum Haçlı ordusu içinde ihtilafı sebep oldu. Bu sebeple birçok asker İstanbul'a saldırı fikrini reddederek orduyu terk etti. Bkz. Villehardouin, s. 29-34. Krş. Robert de Clari, s. 29.

18 Villehardouin, s. 34-45; Robert de Clari, s. 68-70; Andreas Dandolo, s. 278; "Count Hugh of Saint Pol's Report to the West", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 191-193. Krş. Pears, *The Fall of Constantinople*, s. 300-301.

19 Villehardouin, s. 48-56; Robert de Clari, s. 70-77; Niketas Khoniates, *Historia (1195-1206)*, çev. Işın Demirkent, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2013, s. 111-120. Krş. Queller ve Maden, *The Fourth Crusade*, s. 119-135.

20 İstanbul'un Haçlılar tarafından zaptıyla neticelenen şehrin ikinci büyük muhasarası ve kentin Haçlılar tarafından yağmalanmasıyla alakalı tafsilâtlı bilgi için bkz. Villehardouin, s. 56-75; Robert de Clari, s. 80-115; Niketas Khoniates, s. 119-175; Gunther of Pairis, *Hystoria Constantinopolitana (The Capture of Constantinople)*, İng. çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Philadelphia: 1997, s. 96-113. Krş. Queller ve Maden, *The Fourth Crusade*, s. 135-203; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 68-77. İstanbul'dan Batı'ya kaçırılan değerli rölükler ve diğer emtia için ayrıca bkz. Gunther of Pairis, *Hystoria Constantinopolitana*, s. 125 vd.; "The Anonymous of Soissons", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 235-238.

21 Mart 1204'te Haçlılar, İstanbul'u ele geçirmeden önce ganimetin paylaşılması, imparatorluk seçimi gibi hususları karara bağlamışlardı. Bkz. Villehardouin, s. 68-69; Tafel-Thomas, *Urkunden*, 1, s. 449-452; "Registers", s. 140-144. Krş. Filip Van Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204-1228)*, İng. çev. Peter Longbottom, Leiden-Boston: 2011, s. 41-46; Robert Lee Wolff ve Edgar Holmes McNeal, "The Fourth Crusade", *A History of the Crusades*, 2, (1969), s. 182-184.

tarihinde imparator tayin etmek amacıyla altı Venedikli ve altı Frank Haçlıların oluşturduğu 12 kişilik bir heyet Ayasofya yakınlarındaki bir sarayda toplandı.²² Neticede Baudouin de Flandre, Venedik Doge'u Enrico Dandolo'nun desteğini alarak imparator seçildi ve 16 Mayıs 1204'te I. Baudouin olarak İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ilk imparatoru olarak taç giydi.²³

Kadim Bizans İmparatorluğu'nun başkentinde tesis edilen İstanbul Latin İmparatorluğu tabii olarak eski imparatorluk topraklarında hak iddia etti. Bu amaçla Nisan 1204'ten Ekim 1204'e kadar toprak paylaşımıyla ilgili zuhur eden muhtelif sorunlar çözüldü.²⁴ Ardından Mart Antlaşması'nda alınan kararlar uyarınca Venedikliler ve diğer Haçlılardan 12'şer kişi toprakların paylaşımı meselesiyle ilgilendi. *Partitio Terrarum Imperii Romaniae* ya da *Partitio Regni Graecii* (Roma İmparatorluğu Topraklarının Paylaşımı / Grek Krallığı'nın Paylaşımı) şeklinde tabir edilen ve içeriği günümüze kadar ulaşan antlaşmaya göre: İmparator Baudouin, İstanbul'un 5/8'lik kısmını, Bukoleon ve Blakhernai Saraylarını, Trakya'nın belli bir bölümünü, Anadolu'da Bithynia bölgesini, Marmara Denizi ve Çanakkale Boğazı'yla birlikte Ege Denizi'ndeki bazı adaları elinde bulundurdu. Venedik ise Adriyatik kıyısında birkaç önemli noktayı, Ege Adaları'nın büyük kısmını, Mora Yarımadası'nın muhtelif bölümlerini, Trakya ve Gelibolu Yarımadası'nda bazı mühim bölgeleri teslim alırken, İstanbul'un da 3/8'lik kısmına sahip oldu. Venedikli olmayan Haçlılar ise Doğu Trakya'nın muhtelif yerlerini, Makedonya, Arnavutluk, Tesalya ve Atina dolaylarında hak sahibi oldular.²⁵

- 22 Villehardouin, s. 76-77; "Alberic of Trois Fontaines, Chronicle", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 305. Araştırmacı Şerban Marin'in muhtelif Venedik kaynaklarını incelediği bir makalede dört Frank, iki Lombard ve altı Venedikli seçmenin olduğundan bahsedilmektedir. Bkz. Şerban Marin, "Boniface of Montferrat in the Venetian Chronicles", *Bonifacio, marchese di Monferrato, re di Tessalonica. Atti del Convegno Internazionale*, ed. Roberto Maestri, (2007), s. 47-48. Ayrıca bkz. Antonio Carile, *Per Una Storia Dell'Impero Latino Di Constantinopoli (1204-1261)*, Bologna: 1972, s. 182-186. İmparatorluk seçiminin nerede yapıldığı hususunda kaynaklar muhtelif mâlûmat sunmaktadır. Robert de Clari toplantının Bukoleon Sarayı'nda yapıldığını aktarırken (Robert de Clari, s. 113), Niketas Khoniates, İsa'nın Havarileri'nin Büyük Kilisesi'nde (Niketas Khoniates, s. 176), Villehardouin ise zengin bir sarayda toplandığını belirtmiştir (Villehardouin, s. 77).
- 23 Villehardouin, s. 77; Robert de Clari, s. 115-117; "Alberic", s. 305-306. İstanbul Latin İmparatorluğu tahtı için aslında en büyük aday Dördüncü Haçlı Seferi kumandanı Boniface de Montferrat idi. Onun, Bizans İmparatorluğu ile olan ailevi bağları kendisini güçlü bir aday konumuna getiriyordu. Fakat Venedikli olan ve olmayan diğer Haçlılar arasında zuhur edebilecek olası ihtilaflarda Boniface'in Venedik'e yakın Lombardiya topraklarında güçlü bağlantılarının olması, bu gerekçeyle Enrico Dandolo'nun başka birin imparator olarak görmek istemesi gibi sebeplerle Baudouin de Flandre imparator ilân edilmiştir. Bkz. Niketas Khoniates, s. 176-177. Krş. Tricht, *The Latin Renovatio*, s. 47.
- 24 İstanbul Latin İmparatorluğu henüz kuruluş aşamasında büyük bir kriz yaşamıştır. Boniface de Montferrat'ın Selânik bölgesini kendisi için istemesi ve Baudouin'nin bu talebe olumsuz yaklaşması Boniface'in isyanıyla neticelenmiştir. İki taraf arasında imparatorluğun bekası açısından ciddi tehlikeler ortaya çıkarabilecek meselenin çözümü ise bazı üst düzey baronların ve özellikle de Enrico Dandolo'nun araya girmesiyle gerçekleşmiştir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Jean Longnon, *L'Empire Latin de Constantinople et La Principaute de Moree*, Paris: 1949, s. 55-61. Krş. Thomas F. Madden, "The Latin Empire of Constantinople's Fractured Foundation: The Rift between Boniface of Montferrat and Baldwin of Flanders", *The Fourth Crusade: Event, Aftermath and Perceptions*, ed. Thomas F. Madden, New York: (2016), s. 45-52; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 82-89.
- 25 *Partitio Terrarum Imperii Romaniae* antlaşmasının metni için bkz. Tafel-Thomas, *Urkunden*, 1, s. 464-488; *Abhandlungen der Historischen Classe der Königlich Bayerischen Akademie der Wissenschaften*, 5, München: 1840, s. 55-75. Ayrıca bkz. Antonio Carile, "Partitio Terrarum Imperii Romaniae", *Studi Veneziani*, 7, (1965), s. 217 vd. Krş. Çalşır, Latin Kaynakları, s. 177-184; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 89-99.

Partitio Antlaşması'yla birlikte eski Bizans İmparatorluğu topraklarında İstanbul merkezli Latin devletleri kuruldu. Bunların isimleri şöyledir: Boniface de Montferrat'ın liderliğinde Selânik Latin Krallığı (1204-1224), Othon de la Roche tarafından ele geçirilen Atina'da tesis edilen Atina Dükalığı (1205-1458), Venedikli ve Venedikli olmayan Haçlılar tarafından Mora Yarımadası merkezli kurulan Achaea Prenslığı (1205-1432), Marco Sanudo'nun çabalarıyla tesis edilen ve uzun müddet varlığını sürdüren Nakşa Dükalığı (1207-1579).²⁶

Öte yandan İstanbul'daki Latin egemenliği bölgedeki siyasî dengeleri de değiştirdi. Latinlerin kurduğu devletler dışında müteâkiben Yunan ana karası ve Anadolu'da Bizanslılar tarafından oluşturulan yeni politik yapılar zuhur etti. Mezkiir siyasî teşekküllerin en mühimleri Bizans İmparatorluğu'nun devamı niteliğinde olan üç devlet idi: İznik Bizans Devleti (1204-1261),²⁷ Trabzon Rum İmparatorluğu²⁸ (1204-1461) ve Epiros Despotluğu (1205-1318).²⁹ Bunların dışında Anadolu'da Manuel Mavrozomes, Sabbas Asidenos ve Theodoros Mankaphas gibi yerel hâkimler de ortaya çıkan merkezî otorite yokluğundan istifade ederek güçlendiler.³⁰

1204-1207 Yılları Arası İstanbul Latin İmparatorluğu ve II. Bulgar Krallığı Mücadelesi

II. Bulgar Krallığı (1187-1396)³¹ ile Latinler arasındaki ilişkileri Dördüncü Haçlı Seferi öncesi ve sonrası şeklinde ayırmak yerinde olacaktır. Zîra 1204'ten sonra II. Bulgar Krallığı sınırlarında tesis edilen Latin İmparatorluğu müşterek ilişkileri tehdit etmekteydi. Bunun sebebi eski imparatorluk topraklarında hem Bulgarların hem de Latinlerin hak iddia etmesidir. Nitekim 1204 öncesinde ise Bulgar Kralı Kaloyan'ın (ö. 1207) papa tarafından "imparator" olarak taçlandırılmasını istemesi papalık kayıtlarında vâkidir. 1198-1205 yıllarını kapsayan Kaloyan

-
- 26 Venedikli olan ve olmayan Haçlıların bölgedeki yayılma harekâtları için bkz. Freddy Thiriet, *La Romanie Venitienne Au Moyen Age: Le développement et l'exploitation du domaine colonial venitien (XII-XV siècles)*, Paris: 1959, s. 81-88; William Miller, *The Latins in the Levant*, New York: 1908, s. 27-81; J. Longnon, *L'Empire Latin*, s. 111-120; J. Longnon, "The Frankish States in Greece, 1204-1311", *A History of the Crusades*, 2, (1969), s. 235-vd.
- 27 İznik Bizans Devleti'nin kuruluşu hakkında geniş bilgi için bkz. İsmail Koçuk, *İznik Bizans Devleti Tarihi Kuruluş Devri (1204-1214)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, 2017.
- 28 Trabzon Rum İmparatorluğu'nun kuruluşu hakkında bkz. Murat Keçiş, *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler*, Ankara: 2013, s. 17-24.
- 29 Epiros Despotluğu hakkında geniş bilgi için bkz. Donald M. Nicol, *The Despotate of Epiros*, Oxford: 1957.
- 30 Detaylı bilgi için Bkz. Alexis G. C. Savvides, *Byzantium in the Near East: Its Relations with the Seljuk Sultanate of Rum in Asia Minor the Armenians of Cilicia and the Mongols A.D. c. 1192-1237*, Thessaloniki: 1981, s. 45-51; A. A. Vasiliev, "The Foundation of the Empire of Trebizond (1204-1222)", *Speculum*, 11, sayı 1, (1936), s. 3-37; Radivoje Radic, "Local Rulers in Byzantium at the End of the Twelfth Century and in the First Decades of the Thirteenth", *Zbornik Radova*, sayı 24-25, (1986), s. 283-289; E. Altan, "Dördüncü Haçlı Seferi'nden Sonra Anadolu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 42, (2005), s. 65-74; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 99-102.
- 31 II. Bulgar Krallığı hakkında geniş bilgi için bkz. Alexandru Madgearu, *The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Leiden-Boston: 2014. Krş. R. L. Wolff, "The Second Bulgarian Empire: Its Origin and History to 1204", *Speculum*, 24, sayı 2, (1949), s. 167 vd.; Fatma Rodoplu, *Bulgar Tarih Yazımında II. Bulgar Devletinin Kuruluşu ve Kuman/Kıpçaklar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, 2019, s. 42 vd.

– Papa III. Innocentius müzakerelerinde iki tarafın da muhtelif beklentileri olmuştur. İlk olarak Kaloyan, yönetimini papa tarafından da tescil ettirerek ve aynı zamanda Katolik Kilisesi inancını benimseyerek evrensel güç kazanmak istemiştir. Bununla birlikte III. Innocentius ise Bulgarları papalık iradesine alarak onları Haçlı Seferlerinde kullanmayı düşünmüştür. Neticede iki taraf arasında yaklaşık yedi yıl süren müzakerelerde Kaloyan 8 Kasım 1204'te "*Rex totius Bulgarie et Vlachie*" (Tüm Bulgaristan ve Ulahya'nın Kralı) olarak kabul edilmiştir.³² III. Innocentius'un plânları ise Bulgarlar ve Macarlar arasındaki mücadeleler ve 1204'te İstanbul'un Haçlılar tarafından zapt edilmesi sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır.³³ Öte yandan İstanbul Latin İmparatorluğu ve II. Bulgar Krallığı arasında yoğun bir mücadele dönemi başlamıştır.

Aslında Şubat 1204'te Haçlılar henüz İstanbul önlerindeyken Bulgar Kralı Kaloyan, Latinlerle temas kurarak onlara 100.000 kişiden müteşekkil bir orduyla yardım teklifinde bulunmuştur. Dönemin şartları dikkate alındığında rakam mübalağalı olsa da burada önemli olan husus Bulgarların Latinlere bakış açısıdır. Kaloyan'ın Haçlılara bu teklifindeki maksat düşünüldüğünde öncelikli hedefi papayı memnun etmek istemiş olabilir. Öte yandan Kaloyan'ın sulh müzakeresi yapmak için gayret sarf etmesi yeni komşularıyla iyi geçinmek ve belki de Trakya'nın bir bölümünü müştereken paylaşmayı istemek şeklinde de yorumlanabilir. Bununla birlikte Kaloyan'ın barışçıl yaklaşımı Latinler nezdinde olumsuz karşılanmıştır. Latinler, Kaloyan'ı kendileriyle eşit görmeyerek onu sabık Bizans İmparatorluğu topraklarını gasp etmekle suçlamışlardır.³⁴

13 Nisan 1204'te İstanbul'u ele geçiren Latinler aynı yılın Ekim ayına kadar imparatorluğun dâhilî sorunları ve toprak paylaşımı gibi hususları çözüme kavuşturdu. Bu tarihten sonra ise imparatorluğun doğu ve batı sınırlarına askerî harekâtlar gerçekleştirildi (1204 sonları). Böylece II. Bulgar Krallığı ile Latinler arasındaki ilk sıcak temaslar başladı. İmparatorluğun batısında ivedilikle harekete geçen isim Boniface de Montferrat oldu.³⁵ Akabinde İmparator I. Baudouin'nin, Renier de Trit'e *fief* olarak verdiği Philippopolis (Filibe) şehri ele geçirilirken, Trakya bölgesinde Hadrianapolis (Edirne), Didymoteikhon (Dimetoka)³⁶ dâhil geniş bir alan Latinler tarafından zapt edildi (1204 sonları ve 1205 başları).³⁷

Müteâkiben yukarıda zikredilen bölgelerde yaşayan Bizanslılar, başkentlerini ele geçiren ve şehirde büyük bir kıyım gerçekleştiren Latinlere karşı bir isyan girişiminde bulundu.

32 Papa III. Innocentius ile Kaloyan arasındaki 1199-1204 yılları arasındaki mektuplaşmalar için bkz. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 119-136; Ivan Dujcev, "Innocentii PP. III Epistolae Ad Bulgariae Historiam Spectantes", *Софийски университет (Sofya Üniversitesi)*, 38, sayı 3, (1942), s. 21-51; Francesco Dall'Aglia, "Rex or Imperator? Kalojan's Royal Title in the Correspondence with Innocent III", *Studia Ceranea*, 9, (2019), s. 171-185.

33 Anonymous, *Gesta Innocentii*, s. xxxii. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 125.

34 Robert de Clari, 86-87; Niketas Khoniates, s. 194. Krş. Nikolay Oвчаров, *Цар Калоян Пълководецът*, Sofya: 2017, s 51; A. Madgearu, *The Asanids*, s. 139-140.

35 Boniface'in gerçekleştirdiği askerî harekâtlar ve ele geçirdiği bölgeler için bkz. Niketas Khoniates, s. 181-182. Krş. J. Longnon, *L'Empire Latin*, s. 70-76; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 104-105.

36 Dimetoka: Meriç Nehri'nin bir kolu olan Erythropotamos kıyısında bir Trakya şehri. Peter Soustal, *Tabula Imperii Byzantini: Thracien*, 6, Wien: 1991, s. 240-244.

37 Villheardouin, s. 93 vd.

Gerçekleşen bu başkaldırının zamanlaması ise mânîdardı. Zîra Latinler imparatorluğun doğu ile batısına ordularını sevk etmiş ve imparatorluk kuvvetleri muhtelif yerlerde bölünmüştü. Bununla birlikte imparatorluğun mühim baronlarından Kont Hugh de St. Pol ölmüş ve onun kontrolünde olan Dimetoka şehrinde bir otorite boşluğu meydana gelmişti. Belirtmekte fayda bulunmaktadır ki, Bizanslıların istikbaldeki isyan girişimi de Dimetoka merkezli başlamıştır. Bizanslıların önde gelenleri bölgedeki önemli bir güç olan Bulgar Kralı Kaloyan'a elçiler göndererek kendisini imparator olarak tanıyabileceklerini, buna karşılık Latinleri bertaraf etmelerine yardımcı olmasını istediklerini belirtmişlerdir.³⁸

Böylece merkezi Dimetoka olan ve Edirne, Filibe, Arcadiopolis (Lüleburgaz) gibi diğer Trakya şehirlerinde de hissedilen Latin karşıtı büyük bir isyan başladı; birçok Latin askeri katledilirken, *Partitio* antlaşmasıyla bölgeye yerleşen Latinler Tzuroulon (Çorlu) civarına kadar çekilmek zorunda kaldılar. Ayaklanma haberi I. Baudouin'e ulaşınca imparatorluğun önde gelenlerinin katılımıyla bir meclis toplandı. Burada alınan karara göre Latinler imparatorluğun doğusundaki toprakların zaptı için görevlendirdiği tüm askerî birlikleri süratle batıdaki isyanı bastırmak üzere geri çağırdı. I. Baudouin ise Geoffroi de Villehardouin ve Manasses de l'Isle kumandasında 80 şövalyeden müteşekkil bir öncü birliği Çorlu'ya sevk etti. Bahsi geçen öncü kıtalar Lüleburgaz, Bulgarophyon (Babaeski) ve Nikitza'daki³⁹ Bizanslıları geri çekilmeye mecbur bırakarak bölgede hâkimiyet kurdular. Akabinde Anadolu'dan İstanbul'a ulaşan bazı kuvvetlerle birlikte İmparator I. Baudouin toplam 140 kadar şövalyeyle İstanbul'dan ayrılarak Nikitza'daki Villehardouin'nin birlikleriyle buluştu (Mart 1205). Latin müşterek kuvvetleri Edirne'yi muhasara etmek için plânlar yaptıktan sonra 29 Mart 1205 tarihinde surlarına Bulgar flamalarının çekildiği Edirne'ye ulaştı.⁴⁰

Latin orduları üç cepheden yaklaşık iki hafta boyunca muhtelif kuşatma aletleri ve lağım-lar kazmak sûretiyle şehri kuşattılsa da Edirne'nin müstahkem surlarını aşmaya muvaffak olamadılar. Öte yandan Kaloyan ise Edirne'deki Bizanslılara destek olmak ve Latinlerin muhasarasını kaldırmak amacıyla Bulgarlar, Ulahlar (Valakh) ve Kumanlardan oluşan 14.000 kişilik ordusuyla⁴¹ 13 Nisan 1205'te kente ulaştı.⁴² Böylece Bulgar Kralı Kaloyan'ın I. Trakya Seferi fiilen başladı. Bulgarların, Latin ordusuyla ilgili mâlûmat edinmek maksadıyla ordusundan bir kıta Kuman süvarisini keşif amacıyla göndermesiyle birlikte Latinler ve Bulgarlar arasında direkt temas başlamış oldu. Latinler, Kaloyan'ın sevk ettiği öncü kuvvetler karşısında telaşa kapılmış hâlde onları bir süre takip ettiler. Fakat ok-yay kullanma hususunda marifetli olan Bulgar orduları Latinleri kamplarından uzaklaştırdı ve onları geri dönüş yolunda mütemâdiyen

38 Villehardouin, s. 100; Niketas Khoniates, s. 194. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 145; N. Ovcarov, *Цар Калоян*, s. 52.

39 Günümüzde Edirne mevkiinde Havsa ilçesi. Bkz. P. Soustal, *TIB: Thrakien*, s. 374-375.

40 Villehardouin, s. 100-104. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 144-147; N. Ovcarov, *Цар Калоян*, s. 54-56.

41 Veselin Ignatov'a göre 40.000'i Bulgar, 14.000'i İskit süvarilerinden müteşekkil, toplamda 54.000 kişilik bir ordu. Bkz. Veselin Ignatov, *Цар Калоян Ромеоубиеца (1197-1207)*, Sofya: 2019, s. 55-56.

42 Villehardouin, s. 105-106; Niketas Khoniates, s. 196-197.

taciz ettilerse de Latinler büyük zâyiat vermeden kamplarına geri dönmeyi başardılar. Ertesi gün (14 Nisan 1205) ise asıl büyük muharebe vuku buldu. Bulgar ordularından özellikle Kuman kıtalarının başında bulunan Kotzas (Kozas) adlı kumandanın birlikleri yeniden Latinlere karşı saldırı başlattı. I. Baudouin tarafından Bulgar ordularının hücumları karşısında ihtiyatlı olunması hususunda ikaz edilmelerine rağmen başta Louis de Blois olmak üzere birçok Latin şövalyesi kamplarından ayrılarak Kuman ordularını iki fersah boyunca takip ettiler. Ardından şövalyelerini böylesine şiddetli bir muharebede yalnız bırakmak istemeyen I. Baudouin, Louis de Blois'ı takibe koyuldu. Neticede Bulgar orduları tarafından pusuya düşürülen Latinler çetin bir mücadele vermelerine rağmen ağır bir şekilde bozguna uğrattıldılar. Nitekim Edirne Savaşı'nda Latin İmparatorluğu'nun kuruluşunda etkin olan pek çok mühim şahsiyet maktul düşerken,⁴³ İmparator I. Baudouin ise Bulgar Kralı Kaloyan tarafından esir edildi.⁴⁴

İmparator I. Baudouin'nin akıbetiyle ilgili genel görüş imparatorun savaş alanında esir düştüğü, ardından II. Bulgar Krallığı'nın başkenti Tırnova'da hapsedildiği ve daha sonra muhtelif sebeplerden ötürü öldüğü şeklindedir. Bununla birlikte bahsi geçen konuya dâir çağdaş kaynaklar farklı rivayetlerde bulunmaktadır. Niketas Khoniates'e göre: "... İskit savaşında esir edilip zincire vuruldu ve uzun süre Ternovos'da (Tırnova) kapatıldı. Aspietes'in taraf değiştirmesi yüzünden Ioannitsa (Kaloyan) Latinlere karşı çok büyük kızgınlık duydu. Bu kızgınlığı gittikçe arttı ve adeta onu deli etti. Bu sebepten talihsiz adamı hapishaneden çıkarttı ve ayaklarının dizlerinin altından, ellerinin dirseklerinden koparılmasını emretti. Sonra onu baş aşağı bir uçuruma attırdı. Baudouin'in ölümle savaşı üç gün sürdü. Üç gün orada hayatı acılar içinde ve sefil bir halde bitene kadar kuşlara yem oldu."⁴⁵ Villehardouin de Niketas'a paralel olarak imparatorun savaş alanında hayattayken ele geçirildiğini zikreder: "Asla kaçmayı düşünmeyen İmparator Baudouin ve Kont Louis savaş alanında kaldılar; İmparator Baudouin canlı yakalandı, Kont Louis ise öldürüldü."⁴⁶ Robert de Clari de imparatorun savaş alanında kaybedildiğini ve akıbetinin bilinmediğini aktarır: "İmparator kaybolmuştu ve başına ne geldiği asla bilinemedik."⁴⁷ Mora Kroniği ise diğer müelliflerden farklı olarak imparatorun savaş meydanında maktul düştüğünü bildirir: "...imparatoru ve bütün ordusunu öldürdüler."⁴⁸ Edirne Savaşı'yla çağdaş olmasa da tutarlı bilgileriyle bilinen Akropolites ise imparatorun esir düştüğünü ve ardından Kaloyan tarafından acımasız bir şekilde öldürüldüğünü zikreder: "...İmparator Baudouin'in kendisi dahi tutsak edildi ve zincire vurulup Bulgarların hükümdarı İvan'ın (Kaloyan)

43 Louis de Blois, Etienne du Perche, Renaud de Montmirail, Matthieu de Wallincourt, Robert de Ronsoi, Jean de Friaize, Gautier de Neuilly, Ferri d'Yerres ve kardeşi, Eustache de Heumont, Baudouin de Neuville, Pierre de Bethleem bu isimlerin başında gelmektedir. Bkz. Villehardouin, s. 107.

44 Edirne Savaşı'yla ilgili detaylı bilgi için bkz. Villehardouin, s. 104-107; Robert de Clari, s. 125; Niketas Khoniates, s. 197-198. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 147-148; N. Овчаров, *Цар Калоян*, s. 57-73; V. Ignatov, *Цар Калоян*, s. 55-56.

45 Niketas Khoniates, s. 231.

46 Villehardouin, s. 107.

47 Robert de Clari, s. 125-126.

48 *The Chronicle of Morea*, İng. çev. Harold E. Lurier, New York: 1964, s. 100.

huzuruna götürüldü. Denir ki onu öldürmelerinden sonra kafatasının içini bırakmışlar, dışını bezemişler ve Barbar bunu şarap çanağı olarak kullanmış.”⁴⁹

Edirne Savaşı'nın kaybedilmesinde Latinlerin yanlış politikaları da en az diğer etkenler kadar önemlidir. Villehardouin muharebeyi detaylı bir şekilde kaleme alırken verdiği anekdotlarla batı tarzı şövalyelik anlayışının doğudaki sonuçlarını açıkça ortaya koymuştur. Bu duruma emsal olarak Villehardouin'nin eserinin ilgili kısmında Louis de Blois'nin ölümüyle ilgili ağır yaralanmasına rağmen savaş meydanını terk etmediği ve imparatoru yalnız bırakmaktan utanç duyacağını haykırdığı kaydedilmiştir. Bunun dışında İmparator I. Baudouin'nin de muharebenin ön saflarında kendi şövalyeleriyle birlikte sebatkâr bir mücadele verdiğinin aktarılması doğudaki savaş alanlarında ender görülen vakalardır.⁵⁰ Bir diğer husus Bulgar orduları dâhilinde bulunan Kumanların savaş taktiklerinin Latinler tarafından hafife alınmasıdır. Burada Mora Kroniği'nin Grekçe versiyonundaki nakiller önemlidir. Zikredilen esere göre Edirne şehrinin “*archonu*” (valisi),⁵¹ İmparator Baudouin'i Kumanların savaş teknikleri konusunda ikaz etmiş fakat I. Baudouin bu uyarıyı dikkate almamıştır.⁵²

Nisan 1205'teki bozgunun ardından dağılma emareleri gösteren Latinler, Enrico Dandolo, Geoffroi de Villehardouin ve Manasses de l'Isle'nin gayretleriyle bir arada kalabildiler. Ricat esnasında ise Anadolu'dan bölgeye hareket eden Pierre de Bracieux ve Payen d'Irleans'ın birlikleriyle Villehardouin'nin öncülüğünü yaptığı Latinler Pamphylos⁵³ civarında birleşerek Rodosto'da (Tekirdağ) kamp kurdular (16 Nisan 1205).⁵⁴ Öte yandan imparatorluğun Anadolu tarafından çağırılan birliklerden birisi de İmparator I. Baudouin'nin kardeşi Henri idi. O, Edremit dolaylarında Bizanslılar ile sürdürdüğü mücadeleyi ivedilikle sonlandırarak Çanakkale Boğazı'ndan geçmiş ve Trakya'ya ulaşmıştı. Güzergâh üzerinde yerel Bizanslılardan Edirne Savaşı'nın akıbetini öğrenen Henri, Tekirdağ'a yönelerek Latin kuvvetleriyle birleşti ve burada “*imparatorluk nâibi*” olarak vazîfelendirildi.⁵⁵

Neticede Edirne Savaşı, İstanbul Latin İmparatorluğu açısından ağır sonuçlar ortaya çıkardı. İlk olarak savaşın kaybedilmesiyle Trakya'daki birçok mahâl Latin kontrolünden çıkarken, Latinler bölgede yerel Bizanslılar ve Bulgarlar olmak üzere iki mühim düşmanla mücadele etmek zorunda kaldılar. Öte yandan Edirne Savaşı'nda başta İmparator I. Baudou-

49 Bkz. Georgios Akropolites, *Vekayinâme*, çev. Bilge Umar, İstanbul: 2008, s. 34. Ayrıca bkz. Albericus, Baudouin'nin Kaloyan'ın eşinin entrikaları neticesinde öldürüldüğünü belirtir (“Alberic”, s. 307-308). Ernoul'a göre ise Baudouin'nin esaretten kurtulmuş olma ihtimali vardır. Bkz. Ernoul, *Ernoul Kroniği (Haçlı Seferleri Tarihi)*, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, İstanbul: 2019, s. 281. Krş. Arsene Cahour, *Baudouin de Constantinople: chronique de Belgique et de France en 1225*, Tournai: 1850, s. 64; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 108 (dipnot: 487).

50 Villehardouin, s. 106-107.

51 A. Kazhdan, “Archon”, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 1, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 160.

52 *The Chronicle of Morea*, s. 99-100.

53 Modern Edirne/Uzunköprü. Andreas Külzer, *Tabula Imperii Byzantini: Ostthrakien (Europe)*, 12, Wien: 2008, s. 560-562

54 Villehardouin, s. 109-111.

55 Villehardouin, s. 113-114.

in ve diğer önemli baronların maktul düşmesi İstanbul'daki Latinler nezdinde korku ve panik havası yarattı. Ernoul'un kayıtları şehirdeki müphem durumu anlamak açısından önem arz etmektedir: "İmparatorun, Kont Louis'nin ve diğer şövalyelerin öldüğü, Edirne'deki kuşatmayı kaldıran ordudan kalanların akıbetinin bilinmediği haberi Konstantinopolis'e ulaşınca şehre büyük bir teessür ve huzursuzluk hâkim oldu... O sırada Konstantinopolis'te bulunan her Latin'e karşılık 100 Grek vardı ve bunlar ülkeyi onlardan iyi biliyorlardı."⁵⁶ Villehardouin'in aktarımına göre ise bu sıralarda 7.000 kişi orduyu terk etmeye çalışmıştır.⁵⁷ İçtimâî sorunların dışında savaşın kaybedilmesinin hâricî neticeleri de olmuştur. İmparatorluğun doğu topraklarının zaptıyla görevlendirilen Latinlerin ivedilikle İstanbul'a çağrılmaları Anadolu'daki Latin varlığını Pegai⁵⁸ kenti dışında sonlandırmıştır. Bu durum ise bölgede Bizans İmparatorluğu'nun en büyük mirasçısı olan Theodoros Laskaris'in (ö. 1222) kuvvetlenmesine ve rakiplerini ortadan kaldırmasına olanak sağlamıştır.

Henri de Flandre'nin nâip olarak seçilmesi İstanbul Latin İmparatorluğu için yeni bir dönemin başlangıcı oldu. İmparatorluğun tüm sorumluluğunu üstlendiğinde henüz 28 yaşında olan Henri enerjik, hırslı ve ordu içerisinde saygı duyulan bir şahsiyetti.⁵⁹ Nitekim Latin İmparatorluğu'nun en meşakkatli döneminde idâreyi ele aldığı devletin batısında neredeyse İstanbul sınırlarına kadar ulaşan Bulgarlar, doğusunda ise gittikçe kudretini artırmaya başlayan Theodoros Laskaris vardı.

Nâip Henri'nin ilk icrâatı İstanbul'a döndüğünde Papa III. Innocentius'a, Fransa ve Flandre'ye İstanbul Latin İmparatorluğu'nun içine düştüğü müşkül durumu bildirmek üzere haberciler göndermek oldu (Mayıs 1205).⁶⁰ Bu sıralarda Kaloyan ise Bulgarlar ve Ulahlardan müteşekkil ordusuyla⁶¹ Selânîk'in zaptı için kilit noktalardan birisi olan Serez mevkiini ihâta etmek için hazır-

56 Ernoul, s. 280.

57 Villehardouin, s. 112-113.

58 Biga, Karabiga. Bkz. Clive Foss, "Pegai", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 3, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1615-1616.

59 F. V. Tricht, "La Gloire de l'Empire: L'idée Imperiale de Henri de Flandre-Hainaut, Deuxieme Empereur Latin de Constantinople (1206-1216)", *Byzantion*, 70, sayı 1, (2000), s. 211-212.

60 Henri, Papa III. Innocentius'a gönderdiği mektupta bilhassa Latinlerin Edirne'de uğradıkları felaketi anlatmış ve İmparator I. Baudouin'nin esir edildiğinden bahsetmiştir. Bununla birlikte aynı mektupta batıdan destek beklediklerini de iletmıştır. Bkz. I. Dujcev, "Innocentii PP. III", s. 70-73. Krş. Anonymous, *Gesta Innocentii*, s. 197-199. Bu noktadan sonra İstanbul Latin İmparatorluğu ve II. Bulgar Krallığı arasındaki münasebetlere Papa III. Innocentius da dâhil olmuştur. Nitekim papa, Bulgar Kralı Kaloyan'a gönderdiği bir mektupta batıdan büyük bir ordunun bölgeye yaklaşmakta olduğunu belirterek Kaloyan'ı tehdit etmiş ve imparatorun serbest bırakılmasını, Latinlerle barış müzakerelerinin yapılmasını teklif etmiştir. Bkz. *Innocentii III Romani Pontificis Opera Omnia*, Patrologiae Cursus Completus: Series Latina, ed. Jacques-Paul Migne, 215, Parisii: 1891, sütun 705-706 (CXXIX). Krş. Anonymous, *Gesta Innocentii*, s. 200-201; I. Dujcev, "Innocentii PP. III", s. 69-70. Kaloyan ise muhtemelen 1205 yılı sonları ya da 1206'nın başlarında Papa III. Innocentius'a gönderdiği bir mektupta Latinlerle iş birliği yapmak istediğini fakat onların bunu büyük bir kibirle teklifini reddettiklerini belirtirken, imparatoru serbest bırakmasının mümkün olmadığını zîra onun öldüğünü aktarmıştır. Anonymous, *Gesta Innocentii*, s. 201-202. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 151-152.

61 Kumanlar sıcak havaların etkisiyle Kaloyan'ın ordularından ayrılarak ülkelerine dönmüşlerdi. Bkz. Villehardouin, s. 115-116.

lıklar yaptı (29 Mayıs 1205). Boniface de Montferrat'ın sahip olduğu şehrin müdâfaasına Hugues de Colemi ve Guillaume d'Arles bırakılmıştı. Kısa bir süre sonra şehir Bulgar orduları tarafından muhasara edildi ve Serez'in müdâfaasını üstlenen Hugues de Colemi öldürüldü. Akabinde şehir halkı canlarının başışlanması karşılığında Kaloyan'a teslim olduysa da Bulgarlar kente girdikten sonra halkı esir aldı ve birçoğunu öldürttüler.⁶² Serez'in düşüşünü Veria (Karaferye),⁶³ Moglena⁶⁴ ve Filibe gibi şehirler takip etti. Bilhassa Filibe'nin yıkılışı Latinler açısından büyük trajedi oldu. Bu kentin hâkimi olan Renier de Trit şehri terk ederek Stenimakos'a⁶⁵ sığındı ve burada 13 ay mahsur kaldı.⁶⁶ Böylece Kaloyan 1205 yazına kadar Batı Trakya'da birçok bölgeyi ilhak ederek mezkûr bölgelerin yerli halkı olan Bizanslıları esir aldı veya öldürttü.

Buna mukabil Nâip Henri, Bulgarların Trakya'nın diğer bölgelerine askerî harekâtlar düzenlemekle meşgul olmasını fırsat bilerek ivedilikle Çorlu, Lüleburgaz, Vize, Keşan ve Apros'u⁶⁷ yeniden ele geçirdi, Edirne şehrini kuşattı ve Dimetoka civarlarına yağma akınları düzenledi (Haziran 1205). Ele geçirilen bölgeler İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Trakya sınırındaki ileri karakolları görevini üstlendi. Bu amaçla Keşan garnizonunun müdâfaasına Thierry de Loos ve Thierry de Tenremonde, Vize'nin savunmasına Anseau de Cayeux, Apros'a ise Bizanslı bir komutan olan Theodoros Branas⁶⁸ tayin edildi. Ardından Nâip Henri 1205 Ekim'inde İstanbul'a döndü.⁶⁹

Kaloyan, I. Trakya Seferi'nde bölgedeki birçok şehri zapt ederken, Lâtinlere büyük bir darbe vurmuştur. Bununla birlikte Kaloyan'ın gazabı sadece Latinlere karşı olmamış, Bizanslıların da kılıçtan geçirilmesiyle neticelenmiştir. Bu durum Latinler karşısında Kaloyan'dan yardım isteyen Bizanslıların hatalarını fark etmelerine ve zamanla İstanbul Latin İmparatorluğu'yla iyi ilişkiler kurmalarına sebep olmuştur. Öte yandan söz konusu değişimin sadece Bizanslılar nezdinde gerçekleştiğini söylemek doğru olmaz. Zîra Nâip Henri, kardeşi sabık İmparator I. Baudouin'den farklı olarak bir denge politikası takip etmiş ve Latinlerin bölgedeki varlıklarının devam etmesinde Bizanslılar ile iyi ilişkiler kurmanın esas olduğunu fark etmiştir. Bu yüzden ki Apros'un müdâfaasına Bizanslı bir soylu olan Theodoros Branas getirilmiştir.

62 Bkz. Villehardouin, s. 115-117; Niketas Khoniates, s. 200-201. Krş. John V. A. Fine, *The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, Michigan: 1994, s. 84; A. Madgearu, *The Asanids*, s. 157-158.

63 Timothy E. Gregory ve Nancy Patterson Sevcenko, "Berroia in Macedonia", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, I, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 283-284.

64 Makedonya'nın güneyinde, bugün Yunanistan sınırlarına dâhil olan bir bölge. A. Kazhdan, "Moglena", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 2, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1389.

65 Bugünkü Asenovgrad. Filibe'nin 20 km. kadar güneyinde bir şehir. P. Soustal, *TIB: Thrakien*, s. 460-461.

66 Filibe'nin ilhakiyla ilgili söz alan Villehardouin'in ifâdesi şöyledir: "Böylece Konstantinopolis İmparatorluğu'nun en güzel üç kentinden biri olan soylu Philippopolis yok oldu". Tafsilâtı bilgi için bkz. Villehardouin, s. 117-120; Niketas Khoniates, s. 200-212. Krş. J. Longnon, *L'Empire Latin*, s. 82; A. Madgearu, *The Asanids*, s. 157-160; N. Ovçarova, *Цар Калоян*, s.73-82.

67 Bugün Tekirdağ'a bağlı Kermayan ve Malkara ilçeleri civarında bir yer. A. Külzer, *TIB: Ostthrakien*, s. 255-259.

68 1204'ten sonra Latin İmparatorluğu'nun hâkimiyetini kabul eden Bizanslılardan birisidir. Bkz. A. Kazhdan, "Branas", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 1, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 319-320.

69 Bkz. Villehardouin, s. 120.

Kaloyan'ın Trakya'ya ikinci askerî harekâtı Ocak 1206 ortalarında başladı. Villehardouin'e göre Edirne ve Dimetoka'daki Bizanslılara destek maksadıyla,⁷⁰ Niketas Khoniates'e göre ise Bizanslılara saldırmak amacıyla⁷¹ II. Trakya Seferi'ne çıkan Kaloyan'ın ilk hedefi 30 Ocak 1206'da Bulgar sınırında yağma akınlarında bulunan Thierry de Tenremonde'nin müdâfaa ettiği Keşan oldu. Kumanlardan ve Ulahlardan oluşan takribi 7.000 kişilik ordusuyla Kaloyan, Latinleri ağır bir mağlubiyete uğrattı. Şehrin hâkimi Thierry de Tenremonde dâhil olmak üzere 120 şövalyenin çoğu savaş alanında maktul düşerken, sadece 10 kadar şövalye sağ kurtularak Keşan'ı terk etti ve Tekirdağ'a ulaştı.⁷²

II. Trakya Seferi'ni müteâkiben Lüleburgaz, Apros, Tekirdağ, Panedor, Daonion,⁷³ Çorlu ve Athyras⁷⁴ gibi birçok bölge Nisan 1206'ya kadar sırayla Kaloyan'ın hücumları karşısında düştü. Trakya'da Latin tahakkümünde sadece Vize ve Silivri çevresi kaldı.⁷⁵ Zapt ettiği bütün yerlerde sadece Latinleri değil, Bizanslı ahaliyi de kılıçtan geçiren Kaloyan'ın sıradaki hedefi Trakya'nın iki mühim mevkii Dimetoka ve Edirne idi. 1206 Haziran'ında 40.000 kişilik Bulgar ordusu Dimetoka'yı kuşattı. Bu sırada ilginç bir hâdise vuku buldu: Dimetoka halkı Kaloyan'ın kenti ele geçirdiği takdirde kendilerine uygulayacağı korkunç şiddetten çekinerek Theodoros Branas vasıtasıyla Nâip Henri ile temas kurdu ve şehrin yardımına geldiği takdirde Henri'ye Edirne ve Dimetoka mevkilerini vermeyi taahhüt etti. Kaloyan'ın acımasız siyaseti nihayetinde Bizanslılar ile Latinleri birbirlerine yakınlaştırdı. Henri, Bizanslıların teklifini kabul etti ve ordusunun başında İstanbul'dan yola çıkarak Edirne'de kamp kurdu (28 Haziran 1206). Henri'nin yaklaştığını haber alan Kaloyan ise Bizanslılar ile ittifak kuran Latinlere karşı savaşa girmedi ve ülkesine döndü.⁷⁶

Nâip Henri, Kaloyan'ın bölgeden çekilişinin akabinde Bulgar sınırları dâhilindeki topraklara askerî harekâtlar düzenledi. Bu minvalde yaklaşık 13 aydır Stenimakos'ta mahsur kalan Renier de Trit kurtarıldı. Latinler tarafından özgürlüğüne kavuşturulan Renier, İmparator I. Baudouin'nin ölüm haberini Henri ve diğer şövalyelerle paylaştı. Sabık imparatorun ölümünün teyidinin ardından Henri, taç giymek üzere İstanbul'a doğru yola koyulurken Trakya'daki Latin İmparatorluğu'na ait toprakların müdâfaası Theodoros Branas'a bırakıldı.⁷⁷

70 Villehardouin, s. 121.

71 Niketas Khoniates, s. 212.

72 Villehardouin, s. 121-122; Niketas Khoniates, s. 212-213. Krş. J. Longnon, *L'Empire Latin*, s. 84-85. Nâip Henri'nin papaya gönderdiği bir mektupta Bulgarların Keşan kuşatmasıyla ilgili detaylı bilgiler aktarılmıştır. Bahsi geçen risalenin İngilizce tercümesinin yer aldığı bir eserin müellifi bu mektubun telifini 1205 yılının sonlarına tarihlendirmektedir (Anonymous, *Gesta Innocentii*, s. 199-200). Fakat bu gerçekçi görünmemektedir. Zira Thierry de Tenremonde'nin 30 Ocak 1206 senesine kadar yaşadığı Villehardouin'nin kayıtlarında sabittir. Öte yandan Benjamin Hendricks'in bir makalesinde Henri'nin yukarıda zikredilen mektubunun Şubat 1206 tarihli olabileceğine de değinilmiştir. Bkz. Benjamin Hendricks, "Regestes des Empereurs Latins de Constantinople (1204-1261/1272)", *Byzantina*, 14, (1988), s. 45.

73 Silivri yakınlarında Kınalıköprü mevkisi. Bkz. A. Külzer, *TIB: Ostthrakien*, s. 321-322.

74 Modern Büyükçekmece. Bkz. A. Külzer, *TIB: Ostthrakien*, s. 270-273.

75 Villehardouin, s. 123-126; Niketas Khoniates, s. 213-216. Krş. J. Longnon, *L'Empire Latin*, s. 85; N. Ovçarova, *Цар Калоян*, s. 83-92.

76 Villehardouin, s. 126-130; Niketas Khoniates, s. 213-218. Krş. J. V. A. Fine, *The Late Medieval Balkans*, s. 84-86; A. Madgearu, *The Asanids*, s. 162-164.

77 Villehardouin, s. 130-132.

20 Ağustos 1206 tarihinde Henri, Ayasofya Kilisesi'nde taç giydi ve İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ikinci imparatoru oldu. I. Baudouin'nin Mayıs 1204'teki taç giyme töreninin ardından yalnızca iki yıl geçmesine rağmen o dönem seremonide bulunan beş kişi Henri'nin taç giyme ritüelinde yoktu. Boniface de Montferrat Selânik'i korumakla meşgulken, Baudouin, Enrico Dandolo, Hugh de St. Pol ve Louis de Blois maktul düşmüşlerdi. Bu durum İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren ne kadar meşakkatli bir dönemden geçtiğini gösterir niteliktedir.⁷⁸

Öte yandan Trakya'daki hareketlilik devam etmekteydi. Kaloyan, Henri'nin bölgeden ayrılışını haber aldığı anda ivedilikle yeni bir harekât başlattı. İlk hedef Theodoros Branas'ın hâkim olduğu Dimetoka oldu. Şehir, Kaloyan'ın şiddetli muhasarası karşısında düştü. Ardından Edirne halkı İmparator Henri'ye haber göndererek yardım talep etti. Bunun üzerine imparator, Edirne'ye doğru yola çıktıysa da Kaloyan öncülüğünde Bulgar ordusu geri çekildi.⁷⁹ Henri ise Bulgar ordularını dört gün boyunca takip ederek Beroe (eski Zağra) şehrine kadar ilerledi. Bahsi geçen mahâle yakın bir bölgede Bizanslılarla desteklenmiş Latin birlikleriyle Bulgar kıtaları arasında bir savaş vuku buldu. Muharebe Latinlerin zaferiyle sonuçlanırken bolca gânimetle birlikte Bulgarların Dimetoka kuşatması sırasında ele geçirdiği esirler Latinler tarafından geri alınarak serbest bırakıldı ve İmparator Henri 1 Kasım 1206'da İstanbul'a geri döndü.⁸⁰

Henri, imparatorluğun batısındaki durumu nispeten yoluna koymuş vaziyetteydi. Zîra Latinler artık Bulgar topraklarına akınlar düzenleyebilecek güçte idiler, diğer yandan bölgedeki Bizanslılar ile de Kaloyan'a karşı ittifak tesis etmişlerdi. Tüm bu gelişmeler Henri'nin artık imparatorluğun doğusunda Theodoros Laskaris ile mücadeleye yoğunlaşmasına olanak sağladı.⁸¹ Fakat bu durum pek uzun sürmedi Latin ordularının topyekûn Anadolu'ya ilerleyişini Kaloyan'a bildiren Theodoros Laskaris, Bulgarları Trakya'ya yeni bir akın düzenlemeye teşvik etti. Mart 1207'de Kaloyan'ın batıdan harekete geçerek Trakya üzerine sefere çıkmasıyla İstanbul Latin İmparatorluğu bir kez daha hem batıdan hem de doğudan Laskaris'in faaliyetleriyle kısıpaca alındı. İlk olarak Theodoros Laskaris'i geri püskürten Henri, akabinde ivedilikle Edirne'yi kuşatan Bulgarların üzerine hareket etti (Nisan 1207). Bulgar ordularında bulunan Kumanlar, bölgede yağmaladıkları şehirlerden elde ettikleri gânimetleri yeterli bularak ordudan ayrıldıkları için Kaloyan, Kumanların yardımı olmaksızın Latinlerle savaşmayı göze alamayarak Edirne kuşatmasını kaldırdı ve ülkesine döndü.⁸²

78 J. Longnon, *L'Empire Latin*, s. 89.

79 Villehardouin, s. 132.

80 Villehardouin, s. 132-134; Niketas Khoniates, s. 235-236. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 164-165; N. Ovçarov, *Цар Калоян*, s. 92-99.

81 Anadolu'da İstanbul Latin İmparatorluğu ile İznik Bizans Devleti mücadelesi için bkz. Koçuk, İznik Bizans Devleti, s. 68-81; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 144 vd.

82 Bkz. Villehardouin, s. 135-142. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 165; Geyik, İstanbul Latin İmparatorluğu, s. 121-122.

Kaloyan'ın Edirne'de gerçekleştirdiği tahribatı idrak eden Henri intikam maksadıyla Bulgar topraklarına dört gün boyunca akınlar düzenleyerek büyük miktarda gânimet elde etti.⁸³ Akabinde I. Baudouin'nin aksine Boniface de Montferrat ile iyi ilişkiler kuran ve onun kızıyla evlenen Henri, Mosynopolis'te⁸⁴ Boniface ile görüşerek Bulgarlara karşı ortak bir harekât plânlamasında bulunduysa da Boniface Eylül 1207'de Bulgarlarla giriştiği bir mücadelede öldü.⁸⁵ Selânik'te Latin hâkimiyetinin kurulmasından beri bölgede hak iddia eden Kaloyan ise Boniface'in ölümünü fırsat bilerek Selânik'i kuşattı. Muhasaranın devam ettiği sıralarda ise Kaloyan kendi çadırında ani bir şekilde öldü (Ekim 1207).⁸⁶

Sonuç

1204-1207 yılları arasında İstanbul Latin İmparatorluğu ve Kaloyan yönetimindeki II. Bulgar Krallığı münasebetlerinin doğrudan ve dolaylı olarak İstanbul'daki Latinler açısından külfetli neticeleri olmuştur. İlk olarak 1205 senesinde Edirne önlerinde başlayan askerî temaslar bölgede Bizanslı-Bulgar ittifakı sebebiyle Latinlerin ağır bir şekilde bozguna uğraması ve hatta İmparator I. Baudouin'nin esir edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum İstanbul Latin İmparatorluğu'nun henüz kuruluş safhasında dağılma tehdidiyle karşılaşmasına neden olmuş, dahası Anadolu'daki Latin ordularının batıdan gelen Bulgar tehlikesi karşısında bölgeyi terk ederek Trakya'ya yönelmesi Anadolu'daki Latin yayılmasını geciktirdiği gibi, İznik Bizans Devleti'nin kuruluşuna da zemin hazırlamıştır.

Öte yandan Latin-Bulgar ilişkilerinde mühim bir yer tutan bölgedeki Bizanslı halkın tercihleri de üzerinde durmaya değer bir meseledir. Bizanslılar 1204 ve 1205 yılları boyunca Latinlere karşı derin bir nefret beslemiş ve Kaloyan ile yakınlaşmışlardır. Bizanslıların bu davranışlarında Katolik-Ortodoks Hıristiyanlar arasında senelerdir süregelen fikir ayrılıkları, Haçlı Seferleri döneminden beri Bizans İmparatorluğu topraklarında taşkınlıklarda bulunan Latinlere karşı tabii olarak gelişen hoşnutsuzlukları ve Dördüncü Haçlı Seferi neticesinde İstanbul'un Latinler tarafından zaptının yanı sıra İstanbul Latin İmparatoru I. Baudouin ve özellikle de Venediklilerin bölgedeki Bizanslıları görmezden gelmesi büyük rol oynamıştır. Fakat Bizanslıların hesap etmedikleri esas nokta ise Kaloyan'ın Latinlerden çok Bizanslı düşmanı olmasıdır. Öyle ki Akropolites'in kaydına göre "*Rûmkıran*" mahlasını dâhi almıştır.⁸⁷ Kaloyan'ın hem Bizanslılara hem de Latinlere karşı giriştiği harekâtlarda elde ettiği şehirlerdeki kıyımlar Bizanslılar ile Latinlerin yakınlaşmasına vesile olmuştur. Müteâkiben İmparator Henri'nin Trakya bölgesinin müdâfaasını Bizanslı bir komutana devretmesi ve bu sûretle Bizanslılar ile ilişkilerin iyileştirilmesi iki tarafı müttefik kılmıştır. Böylece 1206 yılından îtibâren Latinler Trakya topraklarında tederâcî bir şekilde güç kazanmış ve 1207'ye gelindiğinde Bulgar topraklarına akınlar düzenleyecek kudrete erişmişlerdir.

83 Villehardouin, s. 147-148.

84 Via Egnatia yolu üzerinde bir şehir. Bkz. P. Soustal, *TIB: Thrakien*, s. 369-370.

85 Villehardouin, s. 148-150; Robert de Clari, s. 127; Niketas Khoniates, s. 222. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 166-167.

86 Robert de Clari, s. 127. Krş. A. Madgearu, *The Asanids*, s. 169-173; N. Ovcarov, *Цар Калоян*, s. 122-123.

87 Akropolites, s. 35.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

- Abhandlungen der Historischen Classe der Königlich Bayerischen Akademie der Wissenschaften*, 5, München: 1840.
- Altan, Ebru, "Dördüncü Haçlı Seferi'nden Sonra Anadolu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 42, (2005), s. 65-74.
- Altan, Ebru, "Haçlı Devletlerinde (Outremer) Kullanılan Unvanlara Dair" *Tarih Dergisi*, 71, (2020), s. 67-81.
- Andrea, Alfred J., "Alberic of Trois Fontaines, Chronicle", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 291-309.
- Andrea, Alfred J., "Count Hugh of Saint Pol's Report to the West", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 177-201.
- Andrea, Alfred J., "The Anonymous of Soissons", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 223-238.
- Andrea, Alfred J., "The Devastatio Constantinopolitana", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 205-221.
- Andrea, Alfred J., "The Registers of Innocent III", *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston: 2008, s. 7-176.
- Andrea, Alfred J. ve Motsiff, Ilona, "Pope Innocent III and the Diversion of the Fourth Crusade Army to Zara", *Byzantinoslavica*, 33, (1972), s. 6-25.
- Andreas Dandolo, *Chronica per Extensum Descripta*, Rerum Italicarum Scriptores, ed. Ester Pastorello, 12, (1. Kısım), Bologna: 1938-1958.
- Angold, Michael J., *The Fourth Crusade*, London & New York: Routledge Press, 2014.
- Anonymous, *Gesta Innocentii (The Deeds of Pope Innocent III)*, İng. çev. James M. Powell, Washington D.C: The Catholic University of America Press, 2004.
- Bozilov, Ivan, "Zadar i Četvrti križarski rat" *Radovi Zavoda za Povijesne Znanosti Hazu u Zadru*, 51, (2009), s. 55-67.
- Brand, Charles M., "Boniface of Montferrat", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, I, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 304-305.
- Cahour, Arsene, *Baudouin de Constantinople: chronique de Belgique et de France en 1225*, Tournai: 1850.
- Carile, Antonio, *Per Una Storia Dell'Impero Latino Di Constantinopoli (1204-1261)*, Bologna: 1972.
- Carile, Antonio, "Partitio Terrarum Imperii Romanie", *Studi Veneziani*, 7, (1965), s. 125-305.
- Çalışır, Abdurrahman Onur, *Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, 2020.
- Dall'Aglio, Francesco, "Rex or Imperator? Kalojan's Royal Title in the Correspondence with Innocent III", *Studia Ceranea*, 9, (2019), s. 171-185.

- Dujcev, Ivan, "Innocentii PP. III Epistolae Ad Bulgariae Historiam Spectantes", *Софийски университет (Sofya Üniversitesi)*, 38, sayı 3, (1942), s. 1-116.
- Ernoul, *Ernoul Kroniği (Haçlı Seferleri Tarihi)*, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, İstanbul: 2019.
- Fine, Jon V. A., *The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, Michigan: 1994.
- Foss, Clive, "Pegai", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 3, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1615-1616.
- Geoffroi de Villehardouin, *La Conquête de Constantinople (IV. Haçlı Seferi Kronikleri)*, çev. Ali Berktaş, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016.
- Georgios Akropolites, *Vekayinâme*, çev. Bilge Umar, İstanbul: 2008.
- Geyik, Süleyman Onur, *İstanbul Latin İmparatorluğu Tarihi Kuruluş Devri (1204-1216)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, 2021.
- Gregory, Timothy E. ve Sevckenko, Nancy Patterson, "Berroia in Macedonia", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 1, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 283-284.
- Gunther of Pairis, *Hystoria Constantinopolitana (The Capture of Constantinople)*, İng. çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Philadelphia: 1997.
- Gutsch, Milton R., *The Papal Preparations For The Fourth Crusade*, University of Wisconsin-Madison: 1915, (Sagwan Press, 2018).
- Hendricks, Benjamin, "Regestes des Empereurs Latins de Constantinople (1204-1261/1272)", *Byzantina*, 14, (1988), s. 7-221.
- Ignatov, Veselin, *Цар Калоян Ромеоубиеца (1197-1207)*, Sofya: 2019.
- Innocentii III Romani Pontificis Opera Omnia*, Patrologiae Cursus Completus: Series Latina, ed. Jacques-Paul Migne, 214, Parisiis: 1890.
- Innocentii III Romani Pontificis Opera Omnia*, Patrologiae Cursus Completus: Series Latina, ed. Jacques-Paul Migne, 215, Parisiis: 1891.
- Kazhdan, Alexander, "Archon", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 1, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 160.
- Kazhdan, Alexander, "Branas", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 1, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 319-320.
- Kazhdan, Alexander, "Moglena", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 2, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1389.
- Kazhdan, Alexander, "Zara", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, 3, New York & Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 2220-2221.
- Keçiş, Murat, *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler*, Ankara: 2013.
- Koçuk, İsmail, *İznik Bizans Devleti Tarihi Kuruluş Devri (1204-1214)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, 2017.
- Koçuk, İsmail, "Selânik Haçlı Krallığı'nın Kuruluşu (1204)", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 37, (2021), s. 79-98.
- Külzer, Andreas, *Tabula Imperii Byzantini: Ostthracien (Europe)*, 12, Wien: 2008.
- Longnon, Jean, *L'Empire Latin de Constantinople et La Principaute de Moree*, Paris: 1949.
- Longnon, Jean, "The Frankish States in Greece, 1204-1311", *A History of the Crusades*, 2, (1969), s. 235-277.

- Madden, Thomas F., "The Latin Empire of Constantinople's Fractured Foundation: The Rift between Boniface of Montferrat and Baldwin of Flanders", *The Fourth Crusade: Event, Aftermath and Perceptions*, ed. Thomas F. Madden, New York: (2016), s. 45-53.
- Madden, Thomas F., "The Venetian Version of the Fourth Crusade: Memory and the Conquest of Constantinople in Medieval Venice", *Speculum*, 87, (2012), sy. 2, s. 311-344.
- Madgearu, Alexandru, *The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Leiden-Boston: 2014.
- Marin, Şerban, "Boniface of Montferrat in the Venetian Chronicles", *Bonifacio, marchese di Monferrato, re di Tessalonica. Atti del Convegno Internazionale*, ed. Roberto Maestri, (2007), s. 34-55.
- Miller, William, *The Latins in the Levant*, New York: 1908.
- Moore, John C., *The Pope Innocent III (1160/61-1216)*, Leiden-Boston: 2003.
- Nicol, Donald M., *The Despotate of Epiros*, Oxford: 1957.
- Nicolle, David, *Dördüncü Haçlı Seferi*, çev. Gürkan Ergin, İstanbul: Osprey, 2000.
- Niketas Khoniates, *Historia (1195-1206)*, çev. Işın Demirkent, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2013.
- Ovçarov, Nikolay, *Цар Калоян Пълководецът*, Sofya: 2017.
- Pears, Edwin, *The Fall of Constantinople*, London: 1885.
- Phillips, Jonathan, *The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople*, Penguin Books, 2004.
- Queller, Donald E., ve Thomas F. Madden, *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*, 2. bs., Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997.
- Radic, Radivoje, "Local Rulers in Byzantium at the End of the Twelfth Century and in the First Decades of the Thirteenth", *Zbornik Radova*, sayı 24-25, (1986), s. 283-289.
- Robert de Clari, *La Conquête de Constantinople (The Conquest of Constantinople)*, İng. çev. Edgar Holmes McNeal, New York: Columbia University Press, 2005.
- Rodoplu, Fatma, *Bulgar Tarih Yazımında II. Bulgar Devletinin Kuruluşu ve Kuman/Kıpçaklar*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, 2019.
- Savvides, Alexis G. C., *Byzantium in the Near East: Its Relations with the Seljuk Sultanate of Rum in Asia Minor the Armenians of Cilicia and the Mongols A.D. c. 1192-1237*, Thessaloniki: 1981.
- Soustal, Peter, *Tabula Imperii Byzantini: Thrakien*, 6, Wien: 1991.
- Tafel-Thomas, *Urkunden Zur Alteren Handels – Und Staatgeschichte Der Republik Venedig: Mit Besonderer Beziehung Auf Byzanz Und Die Levante*, I, Wien: 1856.
- The Chronicle of Morea*, İng. çev. Harold E. Lurier, New York: 1964.
- Thiriet, Freddy, *La Romanie Venitienne Au Moyen Age: Le developpement et l'exploitation du domaine colonial venitien (XII-XV siecles)*, Paris: 1959.
- Thomae Archidiaconi Spalatensis, *Historia Salonitanorum Atque Spalatinorum Pontificum (History of the Bishops of Salona and Split)*, ed. Damir Karbic-Mirjana Matijevic Sokol-James Ross Sweeney, Budapest&New York: 2006.
- Tricht, Filip Van, "La Gloire de l'Empire: L'idee Imperiale de Henri de Flandre-Hainaut, Deuxieme Empereur Latin de Constantinople (1206-1216)", *Byzantion*, 70, sayı 1, (2000), s. 211-241.
- Tricht, Filip Van, *The Latin Renovatio of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204-1228)*, İng. çev. Peter Longbottom, Leiden-Boston: 2011.
- Vasiliev, A. A., "The Foundation of the Empire of Trebizond (1204-1222)", *Speculum*, 11, sayı 1, (1936), s. 3-37.

- Wolff, Robert Lee ve McNeal, Edgar Holmes, "The Fourth Crusade", *History of the Crusades*, 2, (1969), s. 153-187.
- Wolff, Robert Lee, "Baudouin of Flanders and Hainaut, First Latin Emperor of Constantinople: His Life, Death and Resurrection, 1172-1225", *Speculum*, 27, (1952), sayı 3, s. 281-322.
- Wolff, Robert Lee, "The Second Bulgarian Empire: Its Origin and History to 1204", *Speculum*, 24, sayı 2, (1949), s. 167-206.